



Länsstyrelsen  
Jämtlands län

Didriksson Halvard  
010-225 32 69

Datum  
2019-06-14

Dnr (anges vid skriftväxling)

## Bedömning om det miljörättsliga ansvaret för förorenat område inom fastighet Anviken 2:37 m.fl., Bräcke kommun



## Innehåll

Sammanfattande bedömning av det miljörettsliga ansvaret.....	3
Inledning.....	4
Områdesbeskrivning .....	4
Övergripande historik över sågverksamhet och boardtillverkning på industriområdet. 5	
Övriga miljöstörande verksamheter.....	7
Fastigheter och fastighetsägare.....	8
Genomförda undersökningar och riskklassning .....	9
Föroreningar .....	9
Behovet av miljöteknisk undersökning .....	11
Tillsynsmyndighet .....	11
Bedömning av efterbehandlingsansvar.....	11
Verksamhet som upphört före den 1 juli 1969 .....	11
Verksamhet som pågått efter den 1 juli 1969 – verksamhetsutövares ansvar.....	11
Fastighet som överlåtits efter den 31 december 1998 - fastighetsägares ansvar ..	12
Ansvar för värdeökning på fastighet.....	12
Ansvar utifrån utredningskostnader.....	13
Bedömning av efterbehandlingsansvaret i det aktuella fallet .....	13
Ansvar verksamhetsutövare .....	13
Ansvar fastighetsägare .....	13
Skälighetsbedömning.....	14



## Sammanfattande bedömning av det miljörättsliga ansvaret

Efter en genomgång av företag som bedrivit miljöstörande verksamhet på industriområdet i Pilgrimstad bedömer Länsstyrelsen att det i första hand finns två ansvariga bolag för förorenat område på och i anslutning till industriområdet, på fastigheterna Anviken 2:37, Anviken 2:192, Anviken 2:193, Anviken 2:203, Anviken 2:204, Anviken 2:206 och Anviken: (OUTR) i Bräcke kommun. De ansvariga verksamhetsutövarna är Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag samt Akzo Nobel Pulp and Performance Chemicals AB.

Länsstyrelsen väljer att vända sig till Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag eftersom bolaget har tillsammans med det fusionerade företaget Bergvik och Ala Aktiebolag bedrivit tillverkning i boardfabriken under längst tid av de två bolagen, mellan år 1967 och 1983.

Bedömningen baseras på den verksamhet som sannolikt har orsakat förekomsten av förorenade sediment (fiberrika sediment) i Anvikssjön strax utanför industriområdet. Bedömningen är gjord utifrån verksamhetsutövarnas faktiska verksamhet. Verksamhet med tillverkning av boardskivor bedöms vara den verksamhet som kan anses ansvarig för förorenade sediment i Anvikssjön.

Tidigare domar gällande ansvar för förorenade områden har visat att skäligheten är 100% när det gäller miljötekniska undersökningar och utredningar. Länsstyrelsen ser att det är av ytterst viktigt och prioriterat att gå vidare med mark- och grundvattenundersökningar på industriområdet.

De som förvärvat fastigheterna efter 31 december 1998 kan enligt miljöbalken krävas på ansvar. Eftersom verksamhetsutövare finns aktiva blir i nuläget fastighetsägaransvaret sekundärt.

Denna ansvarsutredning för miljörättsligt ansvar på fabriksområdet i Pilgrimstad i Bräcke kommun kan komma att revideras om nya uppgifter tillkommer.



## Inledning

Syftet med denna ansvarsutredning är att utröna vilken eller vilka verksamheter som kan ha orsakat föroreningskada i sjösediment utanför industriområdet i Pilgrimstad. Det är av stor betydelse att ansvaret utreds i syfte att hitta ansvarig att rikta krav mot samt avgöra i vilken utsträckning den ansvarige ska stå för kostnaden i en utredning och eventuell åtgärd.

På det aktuella industriområdet i Pilgrimstad har det bedrivits miljöstörande verksamhet sedan år 1905, bland annat sågverk och fiberplatttillverkning (board). Industriområdet är riskklassat till riskklass 1 enligt MIFO<sup>1</sup>, det vill säga mycket stor risk för miljön och människors hälsa. Riskklassen baseras främst på inventeringar enligt MIFO samt sedimentundersökningar gjorda av SGU år 2016 strax utanför industriområdet<sup>2</sup>. Sedimentundersökningarna visade på mycket höga halter av olika föroreningar i fiberbankar och fiberrika sediment strax utanför industriområdet.

Med tanke på resultaten från sedimentundersökningen 2016 är det av vikt att även undersöka föroreningssituationen i mark och grundvatten på industriområdet för en säkrare bedömning av riskerna för vattenmiljön och människors hälsa i området. Ansvarsfrågan är då central.

Länsstyrelsen Jämtlands län är tillsynsmyndighet och ansvarar för framtagandet av denna ansvarsutredning. Som underlag för arbetet har uppgifter erhållits från bland annat Bolagsverkets näringslivsregister, fastighetsdata från Lantmäteriets fastighetsregister.

## Områdesbeskrivning

Industriområdet ligger strax intill Anviksjön, vilket är en del av Revsundssjön i Bräcke kommun (figur 1). Vattensystemet är riksintresse för naturvård och skyddad enligt miljöbalken 4 kap 6 §, Natura 2000 (Habitatdirektivet), skydd av vattendrag, Gimån uppströms Holmsjön.

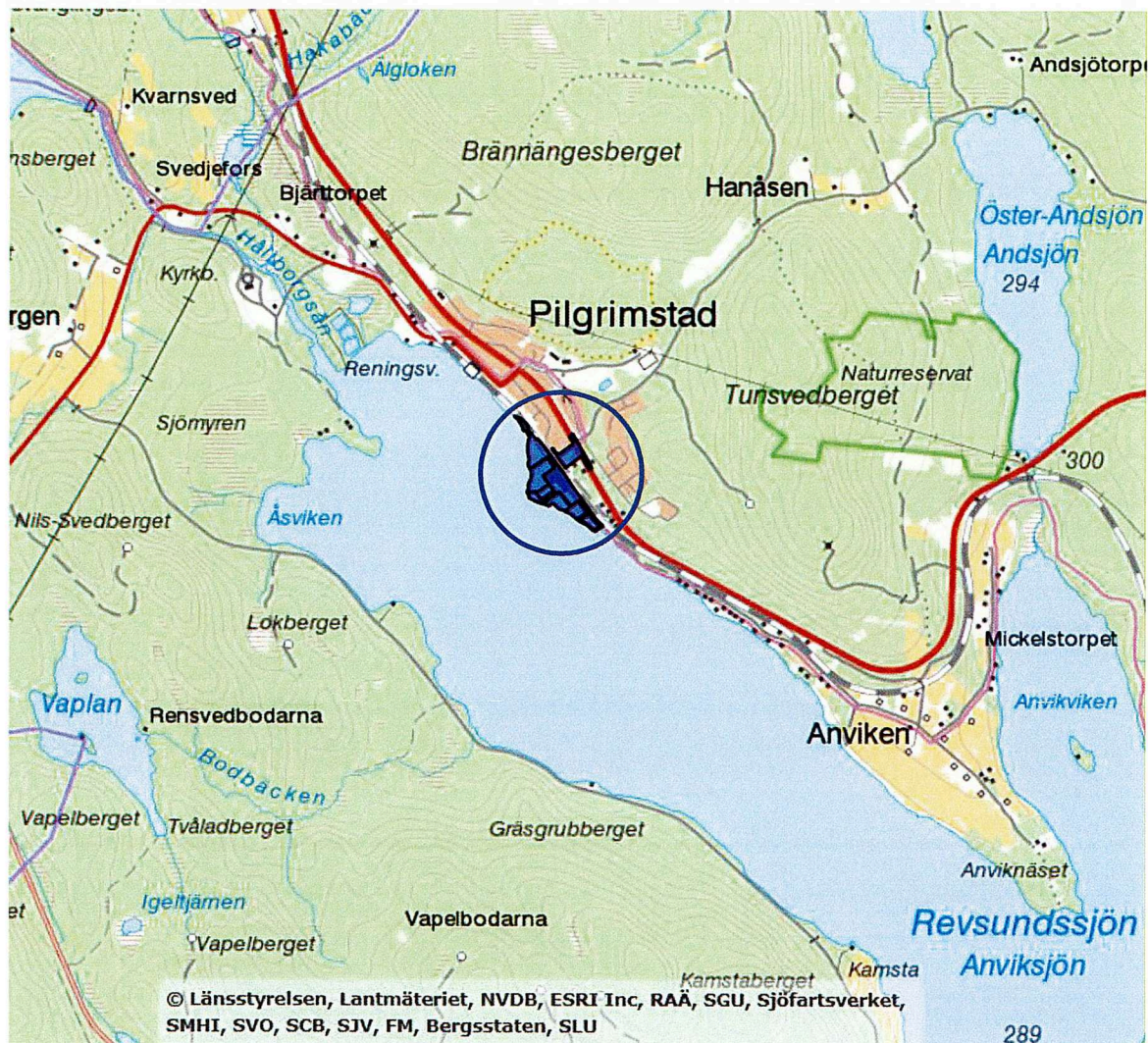
I kommunens översiktsplan redovisas området som industriområde. För tillfället finns inga planer att ändra markanvändningen utan bedömningen är att området fortsatt kommer vara planlagt som industrimark. Avståndet från industriområdet till närmsta bostadsbebyggelse uppskattas till 100 meter.

På industriområdet finns fortfarande ett antal byggnader kvar där det bedrivs verksamhet av olika slag. Vissa byggnader från boardtillverkningen är rivna, bland annat rensriet och två cisterner/silos för olja och spån, andra byggnader på industriområdet är uppförda på senare tid.

---

<sup>1</sup> Metod för inventering av förorenade områden, Rapport 4918, Naturvårdsverket

<sup>2</sup> SGU, Rapport 2016:21. Kartläggning och riskklassning av fiberbankar i Norrland, SGU dnr 316-1666-2014



Figur 1. Industriområdet i Pilgrimstad vid Anvikssjön (Revsundssjön) i Bräcke kommun. Industriområdets läge illustreras av markerat område i figuren.

## Övergripande historik över sågverksamhet och boardtillverkning på industriområdet

År 1905 startades Pilgrimsta sågverk genom att delar av sågen i Huså flyttades till Pilgrimstad. Sågen placerades strategiskt nere vid Anvikssjöns strand. Efter en tid minskade verksamheten vid sågen och sågen stod stilla under en period. År 1920 startades sågen upp igen av en man vid namn Tor Andreas Busch och sågen drevs fram till år 1947–48. Sågverksamheten lades ner helt i början av 1950-talet. Det har enligt uppgift inte förekommit någon doppling eller impregnering av virke under sågens verksamhetstid.



Efter att sågen lagts ner byggdes en boardfabrik på sågområdet och år 1952 startade tillverkning av träfiberplattor (board) med en kapacitet på 11 000 ton hård board per år. Verksamheten bedrevs under namnet Pilgrimstads AB.

År 1966 drevs fiberplattetillverkningen av företaget Ljusne Pilgrimstad AB. Produktionen inriktades på så kallad tjock wallboard (byggskivor, 12 mm). Delar av Anvikssjön fylldes succesivt ut för att utöka fabriksområdet. Enligt muntliga uppgifter kom massorna främst från schaktad morän från husbyggnationer runt om i bostadsorten Pilgrimstad. Ljusne drev fabriken fram till år 1967 då företaget Bergvik och Ala AB gick in som ägare. Bergvik och Ala AB drev verksamheten fram till 1975 då företaget Stora Kopparberg tog över driften. Bergvik och Ala fusionerades senare med det som idag är Stora Kopparbergs Bergslags AB. Stora Kopparberg drev boardfabriken fram till år 1983.

År 1983 bildas Fiberinvest AB som blir ägare till boardfabriken fram till dess fabriken och verksamheten lägger ner i juni 1986. Enligt Länsstyrelsens minnesanteckningar från besök vid boardfabriken den 11 maj 1984 hade verksamheten 95 anställda med en budgeterad produktion av 22 000 ton, med en omsättning på 35–40 miljoner kronor. Bolaget avsåg inge ansökan om tillstånd för verksamheten enligt miljöskyddslagen.

Fiberinvest AB var verksamt mellan 1983 och 1990 och var en sammanslutning av flera intressenter bland annat Gunnar Jordansson (60%), Stora Kopparberg (4%) och Swedish Match (12%). Fiberinvest AB fusionerades senare med det som idag är Akzo Nobel Pulp and Performance Chemicals AB.

Bräcke kommun tog över industrifastigheten med fabriksbyggnader 1987. Senare revs delar av fabriken, bland annat härdningshuset, rensrietet, oljecisternen och spånsilon. Fabriken sedimentationsbassäng fylldes igen enligt muntlig uppgift med rivningsmassor (tegel) från härdningshuset. Oljecisternen såldes som skrot tillsammans med tryckkärl inne i fabriken.

### Förteckning över verksamhetsutövare som bedrivit verksamhet inom sågindustri och boardtillverkning på industriområdet i Pilgrimstad<sup>3</sup>

<i>Verksamhetsutövare</i>	<i>År</i>	<i>Organisationsnummer</i>	<i>Information</i>
Pilgrimsta sågverk	1905–1950		
Pilgrimstads AB	1952–1966		
Ljusne Pilgrimstad AB	1966–1967	556024–5267	Ljusne Pilgrimstad AB är upplöst genom fusion 20 april 1994 och har uppgått i Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag (556012-9479)
Bergvik och Ala Aktiebolag	1967–1975	556153–9940	Bergvik och Ala Aktiebolag uppgick i Elektrolytiska Aktiebolaget Trollhättan (556012-7259) med beslutsdatum 1 januari 1992. Själva fusionen registrerades 31 mars 1993. Elektrolytiska Aktiebolaget Trollhättan uppgick sedan i Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag (556012-9479)

<sup>3</sup> Uppgifter från Bolagsverkets näringslivsregister



			med beslutsdatum 18 augusti 1993, fusionen registrerades 27 december 1993.
<b>Stora Kopparbergs Bergslags AB</b>	1975–1983	<b>556012–9479</b>	<b>Bolaget är aktivt</b>
Fiber Invest	1983–1986	556224–2817	Fiberinvest AB fanns mellan 12 augusti 1983 och 23 januari 1990 då företaget fusionerades med det som idag är <b>Akzo Nobel Pulp and Performance Chemicals AB (556022–9972)</b> .

### Övriga miljöstörande verksamheter

Det har även bedrivits andra verksamheter på industriområdet, bland annat har företagen Autolack och GP Industrilackering bedrivit lackeringsverksamhet under några år i slutet av 80-talet, början av 90-talet. GP Industrilackering som senare gick i konkurs hade en färgförbrukning av storleksordningen 20 kg färg/dag.

Företaget TICO (Trailer industri components i Bräcke AB) flyttade sin verksamhet till Pilgrimstad och hyrde av kommunen från 1994. TICO tillverkade bland annat flakbeslag och lastsäkringar för tunga transporter. Sedan 2012 var företaget registrerat under namnet Säkra Lasten System AB. Företaget gick senare i konkurs vilken avslutades år 2015.

År 1993 fattades ett beslut i Revsund-Gällö kommundelsnämnd om att anlägga sjövärme på sjöbotten utanför fabriksområdet.

Sedan år 2005 har B2W Sweden AB bedrivit verksamhet i fabriksbyggnaden. B2W tillverkar stövlar av materialet polyuretan. Företaget fick tillstånd år 2012 att utöka produktionen och är idag en tillståndspliktig B-verksamhet.

Övrig verksamhet som bedrivs eller har bedrivits på industriområdet är bryggeri, tillverkning av köksluckor, kontorsvaruhandel/lager, kontorsverksamhet, mediabevakning, bageri m.m. Enligt uppgift har den lokala motorklubben förvarat uttjänta bilar på fastigheten.

### Övriga verksamheter som bedrivit eller har bedrivit verksamhet på industriområdet i Pilgrimstad<sup>4</sup> (verksamheter som inte bedömts bedriva eller har bedrivit miljöfarlig verksamhet har utelämnats i redovisningen)

<i>Verksamhetsutövare</i>	<i>År</i>	<i>Organisationsnummer</i>	<i>Information</i>
Autolack?	1987–1988		
GP Industrilack?	1988-?		
Säkra Lasten System AB (f.d. TICO)	2012–2015	556191–4085	Bolaget skall tillverka, köpa och sälja verkstadsprodukter. <b>Konkurs avslutad 2015.</b> Tidigare företagsnamn: TICO, Trailer Industry Components i Bräcke AB, Bemuro

<sup>4</sup> Uppgifter från Bräcke kommun och Bolagsverkets näringslivsregister



			utveckling AB (1991), Laguro AB (1987), AB New Side (1986), Hans Olssons Mekaniska verkstad (1976)
Trä & Bygg i Östersund AB	1995–2002	556157–5399	Bolaget skall bedriva förädling och försäljning av trävaror. <b>Konkurs avslutad 2002.</b>
Snickare Helge Selin AB	1996- Pågående	556832–3686	
Pilgrimsta Hus AB	1998- Pågående	556560–6430	Bolaget skall bedriva nyproduktion och underhåll av fastigheter. Tidigare företagsnamn: Hövikens Miljöisolering AB
Åke Magnusson Entreprenad AB	1999-?		
Pilgrimstad Takstolar AB	2001- Pågående	556590–1138	Bolaget ska bedriva entreprenader, inköp, försäljning och tillverkning av material och komponenter inom byggsektorn.
B2W Sweden AB	2005- Pågående	556674–7530	Bolaget ska bedriva handel, utveckling och produktion av stövlar.

## Fastigheter och fastighetsägare

De fastigheter som ingår i industriområdet illustreras i tabell nedan. Uppgifterna är hämtade från FDS Fastighetsdata.

### Förteckning över fastighetsägare<sup>5</sup>

<i>Fastighet</i>	<i>Fastighetsägare</i>	<i>År</i>	<i>Organisations- eller personnummer, information</i>
<b>Anviken 2:37</b>	<b>Bräcke kommun</b>	<b>1988–</b>	<b>212000–2460</b>
Anviken 2:192	Bräcke kommun	1987–1997	212000–2460
Anviken 2:192	Pilgrimsta Hus AB	1997–1998	556368–654
Anviken 2:192	Hövikens Bygg AB	1998–2000	556213–9971
Anviken 2:192	Marcus Lindblom	2000–2002	Pers.nr. 19660317–0355
Anviken 2:192	Hemgården Bostads AB	2002–2011	556601–2349 Partimus nr 159 AB
Anviken 2:192	Marcus Lindblom	2011–2013	Pers.nr. 19660317–0355
<b>Anviken 2:192</b>	<b>Pilgri AB</b>	<b>2013–</b>	<b>556944–1388</b>
Anviken 2:193	Bräcke kommun	1987–1997	212000–2460
Anviken 2:193	Frösöluckan i Jämtland AB	1997–2005	556543–1722

<sup>5</sup> FDS, fastighetsdata



Anviken 2:193	Ramos Kök AB	2005–2009	556650–1929
Anviken 2:193	AB Ramos Snickerier	2009–2011	556554–0191
<b>Anviken 2:193</b>	<b>Pilgrimsta Fastigheter AB</b>	<b>2011–</b>	<b>556863–7846</b>
Anviken 2:203	Bräcke kommun	1987–2004	212000–2460
<b>Anviken 2:203</b>	<b>Pilgrimsta Takstolar AB</b>	<b>2004–</b>	<b>556590–1138</b>
Anviken 2:204	Bräcke kommun	1987–2006	212000–2460
Anviken 2:204	Pilgrimsta Hus AB	2006–2012	556601–2331
<b>Anviken 2:204</b>	<b>Bräcke kommun</b>	<b>2012–</b>	<b>212000–2460</b>
Anviken 2:206	Bräcke kommun	1987–2012	212000–2460
<b>Anviken 2:206</b>	<b>Snickare Helge Selin AB</b>	<b>2012–</b>	<b>556832–3686</b>
Anviken:OUTR	Ägarförhållande outrett		Revsundssjön/Anvikssjön

## Genomförda undersökningar och riskklassning

År 2015-2016 genomfördes ett undersökningsprojekt av sediment efter norrlandskusten och i några sjöar och vattendrag i Jämtlands län. Projektet var ett samarbete mellan Sveriges geologiska undersökning (SGU), Länsstyrelserna i Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten. Med en kombination av hydroakustiska mätmetoder och sedimentprovtagningar har fiberhaltiga sediments föroreningshalt och utbredning kartlagts i projektet.

Projektets slutrapport visade att fiberbankar och fiberrika sediment på ett flertal platser efter norrlandskusten i närheten av träindustrier är förorenade<sup>2</sup>. I Jämtland var sedimenten utanför industriområdet i Pilgrimstad särskilt förorenade. Objektet är riskklassat till riskklass 1 enligt MIFO, det vill säga mycket stor risk för miljön och människors hälsa.

### Föroreningar

Processvattnet från fabriken i Pilgrimstad släpptes tidigare orenat ut i Anvikssjön. Flygbilder från 1960-talet visar utsläpp från en sedimentationsbassäng på industriområdet invid wallboardfabriken i Pilgrimstad<sup>6</sup>. År 1971 anlades en förbättrad sedimenteringsbassäng med måtten 22x45 meter och ett djup av 0,85 meter. Bassängen var anlagd med 5 stycken seriekopplade kamrar. Processvattnet passerade sedimentationskamrarna innan det släpptes ut i Anvikssjön. År 1975 bedömde Länsstyrelsen i en skrivelse att det för närvarande inte fanns någon anledning av att ställa direkta krav på förbättringen av avloppsreningen. Men med tanke på förhållandena i recipienten är det emellertid önskvärt att den befintliga anläggningen

<sup>6</sup> Bilaga 1, flygbild över industriområdet i Pilgrimstad



## Lännsstyrelsen Jämtlands län

utnyttjas på effektivast möjliga sätt<sup>7</sup>. Enligt muntlig uppgift ska dock mycket av processvattnet med restfibrer ändå ha gått ut i sjön. I en utvärdering och förslag till revidering av kontrollprogram daterad 26 januari 1979 efterfrågade Lännsstyrelsen en utredning hur hittillsvarande utsläpp påverkat Anvikssjön och var fiberbankar fanns i sjön och var bottenorganismerna skadats samt ge ett svar på hur och i vilken omfattning fisket i sjön förändrats<sup>8</sup>.

I övrigt ska ingen impregnering av fiberplattorna ska ha förekommit under wallboardsfabrikens verksamhetstid däremot kan dioxin och dioxinlika ämnen bildats vid hårdningen av fiberskivorna. Ett fåtal leveranser till Afrika ska under 1950-talet enligt uppgift ha behandlats med arsenik mot termitangrepp. Det har förekommit ett flertal oljeutsläpp på industriområdet och under 1980-talet framfördes klagomål från närboende att sotutsläpp till luft förstör tvätt och belägger omgivningarna med ett sotlager. Sotutsläppen fastslogs komma från boardfabriken<sup>9</sup>. Sotpartiklar observerades på avstånd på upp till 300 meter från fabriksbyggnaden. Driftstörningar i barkpannan och nedsatt funktion i stoftavskiljaren uppgavs vara orsaken. Kvicksilver ska enligt muntliga källor inte ha använts i processerna annat än i olika instrument. Men i samband med nedläggningen av boardfabriken 1986 utförde kommunen som tog över industrifastigheten en rensning av vattenlås och avlopp från kvicksilver. Enligt uppgift samlades en betydande mängd metalliskt kvicksilver upp ur fabriken vattenlås.

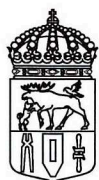
Analysresultaten från SGU's sedimentundersökning 2015-2106 utanför fabriksområdet visade att invid stranden i Pilgrimstad finns ett decimetertjockt skikt av fibrer, en tunn fiberbank som täcker en yta av 37 000 m<sup>2</sup>. Den omgärdas av en tunn och sannolikt osammanhängande avlagring av fiberrika sediment. Utanför denna avlagring har endast små mängder synliga fibrer påträffats. Det finns inga tecken på att de fiberhaltiga sedimenten vid Pilgrimstad överlagras av yngre sediment.

Undersökningen visar att höga till mycket höga halter av de flesta organiska miljöföroreningar, främst PAH'er och PCB samt bekämpningsmedlen HCH, DDT och HCB finns i sedimentet. Halterna av dioxin är förhöjda. Även halterna av PCDD/F är förhöjda jämfört med de flesta av de undersökta områdena i projektet men lägre än i de högförorenade områdena i Gävleborgs län. Jämfört med andra undersökta områden i studien utmärker sig sedimentet i Anvikssjön utanför industriområdet i Pilgrimstad genom relativt höga halter av HCH. Metallhalterna varierar mellan liten till stor avvikelse från jämförvärdena. Arsenik, koppar och nickel förekommer i halter med stor avvikelse från jämförvärdena och halten nickel i en provpunkt strax utanför industriområdet uppmättes det högst uppmätta värdet av alla prover som analyserats i projektet. Samma provpunkt har en arsenikhalt som klassas som hög. Halter av metylkvicksilver i sedimentet är generellt högre än genomsnittet för de övriga objekt som undersöktes i fiberbanksprojektet men lägre än i Bureå (Västerbotten), Norrsundet (Gävleborg) och Äggfors (Jämtland). Nivåerna av både organiska föroreningar och metaller är relativt jämna över sedimentområdet.

<sup>7</sup> Avloppsvattenrening vid boardfabriken i Pilgrimstad, Lännsstyrelsen, dnr 11.194-411-75

<sup>8</sup> Förslag till revidering av kontrollprogram i Anvikssjön och Svänglingen, Bräcke kommun. Lännsstyrelsen, dnr 11.1941-347-79

<sup>9</sup> Lännsstyrelsen, dnr 11.1941-2366-84



Detta sammantaget gör att föroreningar sannolikt även förekommer på land inom och i närheten av fabriksområdet i Pilgrimstad, framför allt i området för den sedimentationsbassäng som var avsedd för processvattnet från boardfabriken. Pesticider kan även ha använts för besprutning på virkesupplag på landområdet.

Många av de konstaterade föroreningarna i sedimentet strax utanför industriområdet i Pilgrimstad är så kallade CMR-ämnen, det vill säga ämnen som är cancerogena, mutagena och reproduktionsstörande. De tillhör ämnesgrupper som bedöms mycket farliga vilka bör fasas ur samhället och ekosystemen.

## Behovet av miljöteknisk undersökning

Det är inte känt om det sker en spridning av föroreningar från sediment men det är viktigt att kartlägga om det sker ett upptag i näringsväven. Det är även av vikt att undersöka om det sker en spridning av eventuella föroreningar från mark ut i sjön.

I första hand bör en miljöteknisk undersökning utföras inom den före detta boardfabrikens industriområde, motsvarande MIFO fas 2. Det bör även utredas om det sker ett upptag av föroreningar i fisk från de förorenade sedimenten strax utanför fabriksområdet.

## Tillsynsmyndighet

Länsstyrelsen bedömer att boardfabrikens produktionsmängd hade inneburit att Länsstyrelsen varit tillsynsmyndighet om fabriken varit verksam idag. Anläggningen skulle vara tillståndspliktig enligt miljöprövningsförordningen (2013:251).

Länsstyrelsen är då tillsynsmyndighet för vidare avhjälpandeåtgärder gällande föroreningar från före detta boardfabrikens verksamhet på industriområdet i Pilgrimstad<sup>10</sup>.

## Bedömning av efterbehandlingsansvar

### Verksamhet som upphört före den 1 juli 1969

Om den miljöfarliga verksamhetens faktiska drift har upphört före den 1 juli 1969 kan inte verksamhetsutövare hållas ansvarig för efterbehandlingsåtgärder. Har emellertid villkor om efterbehandling föreskrivits i tidigare tillstånd enligt t.ex. vattenlagen gäller dessa villkor till dess att åtgärderna utförts.

### Verksamhet som pågått efter den 1 juli 1969 – verksamhetsutövares ansvar

Enligt 10 kap 2 § miljöbalken är det i första hand verksamhetsutövaren som skall svara för att utföra eller bekosta avhjälpandeåtgärder (undersökningar, utredningar och efterbehandling). Ansvaret är solidariskt mellan dem som bidragit till föroreningen. En skälighetsbedömning enligt 10 kap. 4 § miljöbalken skall alltid göras där de omständigheter som uppräknas i lagtexten skall beaktas.

När det gäller fusion är huvudregeln att det övertagande bolaget tar över de förpliktelser som det överlåtande bolaget har, det vill säga det bolag som finns kvar efter fusionen torde vara att betrakta som verksamhetsutövare. Det är viktigt att ta hänsyn till eventuella villkor om

<sup>10</sup> Miljötillsynsförordningen (2011:13)



## Länsstyrelsen Jämtlands län

efterbehandling i tillstånd enligt till exempel miljöbalken, miljöskyddslagen eller äldre vattenlagen.

Ett konkursbo har i praxis ansetts såsom verksamhetsutövare i förvaringsfall. Även ett dödsbo skulle kunna anses som verksamhetsutövare, bara genom att äga den fastighet på vilken till exempel en avfallshög är belägen. Om dödsboet inte har tillräckliga tillgångar för att vidta erforderliga åtgärder kan dödsboet försättas i konkurs.

### Fastighet som överlåtits efter den 31 december 1998 - fastighetsägares ansvar

Om någon verksamhetsutövare inte kan utföra eller bekosta avhjälpandeåtgärder kan tillsynsmyndigheten istället enligt 10 kap. 3 § miljöbalken vända sig mot fastighetsägaren om denne vid köpet av fastigheten visste, eller borde ha känt till att fastigheten var förorenad. Detta ansvar är således sekundärt (subsidiärt ansvar). Fastighetsägaransvar gäller endast förvärv som skett efter den 1 januari 1999, då miljöbalken trädde i kraft. Ansvaret är solidariskt mellan fastighetsägare som förvärvat fastigheten efter den 1 januari 1999.

Ett ansvar för så kallade förvaringsfall, som avfallshögar och tunnor med kemikalier, kan krav riktas mot fastighetsägaren med stöd av 2 kap. miljöbalken, särskilt krav på förebyggande åtgärder enligt 2 kap. 3§.

### Ansvar för värdeökning på fastighet

Enligt 10 kap 5 § miljöbalken, kan den som äger en fastighet som efterbehandlas kan trots frihet från ansvar enligt 2 eller 3 § förpliktas att i skälig utsträckning svara för kostnader som motsvaras av den värdeökning på fastigheten som efterbehandlingen medför. Det är alltså tänkt att paragrafen ska förhindra att någon gynnas av att staten eller annan betalar en sanering. Utgångspunkten är att om en fastighet förvärvats till ett marknadsmässigt pris, utan justering för föroreningsituationen, blir det inte fråga om värdeökning. Om fastigheten förvärvats till ett pris som justerats med hänsyn till föroreningsituationen, måste frågan om värdeökning utredas närmare. Till den del efterbehandlingen medför en förädling av fastigheten, till exempel från industrimark till mark för bostäder, är utgångspunkten att kostnader för detta måste bäras av annan än staten.

Redan i de allmänna hänsynsreglerna framgår principen PPP, polluter pays principle, 2:8 MB. Denna princip konkretiseras i 10:2 MB och innebär att den som har förorenat ska i första hand anses som ansvarig. Dessa paragrafer tillämpas om den miljöfarliga verksamheten var i faktisk drift efter 30 juni 1969 och om miljöpåverkan pågick vid miljöbalkens ikraftträdande, enligt 8 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken. I de fall när verksamhetsutövare saknas, exempelvis har gått i konkurs, kan ansvaret gå över till fastighetsägaren enligt 10:3 MB. Dennes ansvar är dock mer begränsat och gäller om fastigheten förvärvades efter 31 december 1998 och om fastighetsägaren kände till eller borde ha upptäckt föroreningarna. I och med förändringarna i miljöbalken 2007 blev begreppet förvärv förtydligat.

Enligt författningskommentarerna i Prop. 1997/98:45 kan tillsynsmyndigheten välja att vända sig mot en, flera eller alla verksamhetsutövare som har del i föroreningen, detta gäller både nuvarande och tidigare verksamhetsutövare. Verksamhetsutövaren kan därefter vända sig till mark- och miljödomstolen för en fördelning av det solidariska ansvaret, se 21 kap. 1 § 7 punkten MB.



### Ansvar utifrån utredningskostnader

Fastighetsägaren kan enligt 10 kap 8 § andra stycket MB även, trots frihet från ansvar enligt 10 kap. 2 eller 3 § MB, få svara för de utredningskostnader som rör fastigheten i den utsträckning det anses skäligt med hänsyn till den nytta ägaren kan antas få av utredningen och omständigheterna i övrigt.

Enligt förarbeten till bestämmelsen i 10 kap 8 §<sup>11</sup> sträcker sig ansvaret för utredningskostnader något längre än efterbehandlingsansvaret. Det kan vara till nytta för fastighetsägaren att utredning görs och därför kan det vara skäligt att denne får svara för utredningskostnader.

### **Bedömning av efterbehandlingsansvaret i det aktuella fallet**

Det är konstaterat förorenat i sediment strax utanför industriområdet och därmed är 10 kap miljöbalken tillämpligt. De utsläpp som orsakat föroreningsskador inträffade före 1 augusti 2007 vilket innebär att den äldre lydelsen av 10 kap miljöbalken gäller.

- Påverkansområdet är konstaterat förorenat och 10 kap. miljöbalken är tillämpligt
- Miljöstörande verksamhet har bedrivits efter 1 juli 1969
- Dokumenterad miljöskada har i huvudsak uppstått före den 1 augusti 2007 vilket gör att Länstyrelsen gör bedömningen att framför allt den äldre lydelsen av 10 kap kan åberopas.

### **Ansvar verksamhetsutövare**

Länstyrelsen gör bedömningen utifrån SGU's undersökning att föroreningarna i sedimenten utanför boardfabriken i Pilgrimstad har sitt huvudsakliga ursprung i fabriken tillverkningsprocesser. Det är då verksamhetsutövare som kan kopplas till boardtillverkning på industriområdet som i första hand ska ställas till svars för utredningar och eventuella åtgärder på industriområdet och i Anvikssjöns sediment.

Ansvariga verksamhetsutövare bedöms vara:

- Stora Kopparbergs Bergslag AB (556012–9479)
- Akzo Nobel Pulp and Performance Chemicals AB (556022–9972)

### **Ansvar fastighetsägare**

De som förvärvat fastigheterna efter 31 december 1998 kan enligt miljöbalken krävas på ansvar för avhjälpande av föroreningsskada. I detta fall Bräcke kommun. Bräcke kommun har inte bedrivit miljöstörande verksamhet på fastigheten, däremot har kommunen utfört åtgärder på industriområdet som kan ha medfört att föroreningar spridits, bland annat rivningar och eventuella markarbeten.

Men eftersom det i dagsläget finns ett verksamhetsutövaransvar för konstaterade föroreningar bedömer Länstyrelsen att fastighetsägaransvar för miljötekniska undersökningar inom

<sup>11</sup> Regeringens proposition 1997/98:45 Miljöbalk, del 2, sid 122.



## Lännsstyrelsen Jämtlands län

industriområdet i nuläget är sekundärt. Lännsstyrelsen bedömer dock att det finns områden på fastigheten som kan utgöra en passiv miljöfarlig verksamhet, bland annat den överschaktade sedimentationsbassängen.

När det gäller fastighetsägares ansvar för värdeökning bedömer Lännsstyrelsen att fastigheten fortsatt kommer vara industrimark. Inga indikationer om att markanvändningen på industriområdet kommer att ändras under överskådlig tid har kommit Lännsstyrelsen till känna under denna utredning. Skulle markanvändningen efter åtgärd ändras ska fastighetsägaren bekosta motsvarande fastighetens eventuella marknadsmässiga värdeökning efter avhjälpande av förorenings-skada. En fastighetsägare kan, trots frihet från ansvar enligt 10 kap 2 eller 3 §§, få svara för utredningskostnader i den utsträckning det är skäligt med hänsyn till bland annat den nytta ägaren kan få av utredningen.

### Skälighetsbedömning

En skälighetsbedömning ska göras enligt 10 kap 4 § miljöbalken. I den ska det bland annat tas ställning till vad som är miljömässigt motiverat, tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att kräva vid åtgärder.

När det gäller utredningar och undersökningar har det i praxis bedömts att det generellt sett är skäligt att kräva det av ansvarig verksamhetsutövare (se exempelvis MÖD 2003:127, MÖD 2005:30 och MÖD 2006:36). Lännsstyrelsen gör bedömningen att det är skäligt att ansvariga verksamhetsutövare utför nödvändiga undersökningar inom industriområdet och boardfabrikens påverkansområde.

Lännsstyrelsen väljer att utifrån den förvaltningsrättsliga tolkningen av det solidariska ansvaret, vända sig till en ansvarig verksamhetsutövare med de krav som bedömts skäliga i ärendet. Valet blir den verksamhetsutövare som anses vara den som haft längst verksamhetstid i fabriken. Lännsstyrelsen kommer genom frivillig överenskommelse eller föreläggande att ställa krav på undersökningar till ansvarig verksamhetsutövare för de delar som anses skäliga.

Enligt 10 kap 4 § MB ska det göras en skälighetsbedömning av ansvaret. Praxis har visat att skälighetsbedömningen beror på om den gäller undersökningar eller åtgärder. Det finns generellt sett inte skäl för att jämka ansvaret vid undersökningar, se exempelvis rättsfallet Klosters fabriker<sup>12</sup>.

När det gäller eventuell åtgärdsfas ska en skälighetsbedömning, enligt praxis i mark- och miljööverdomstolen, göras i två delar där det först ska göras en bedömning om vad som är miljömässigt motiverat. Hänsyn tas då till miljömässiga faktorer, ekonomisk rimlighet och vad som är tekniskt möjligt. Denna del är objektiv och oberoende av den aktuella verksamheten. I den andra delen ska hänsyn tas till adressaten och den bedrivna verksamheten, framförallt tidsaspekten. Grundprincipen för att jämka efterbehandlingsansvar på grund av tidsaspekten är att ansvaret för föroreningar som skett innan år 1960 jämkas till noll, till 50 % för föroreningar som inträffat under 1960-talet medan ansvaret för föroreningar som inträffat efter 1960-talet inte jämkas alls. Endast de verksamhetsår som resulterat i förorening som behöver åtgärdas ska beaktas.

<sup>12</sup> M 5338-04, MÖD 2005:30



Länsstyrelsen  
Jämtlands län

Marina Wallén Mattson  
Enhetschef

Halvard Didriksson  
Miljöskyddshandläggare

Bilaga 1 Flygbilder över wallboardfabriken i Pilgrimstad